

2. Огар Е. Читання в сучасній Україні: припущення, факти, прогнози / Е. Огар // Читання в Україні. Результати дослідження читацьких звичок та ставлення до читання, проведеного у 2013—2014 роках. — Режим доступу : <http://bookplatform.org/images/activities/275/brochurereadingfinalprint.pdf> (дата перегляду: 22.01.2017).
3. Abrams S., Luther J. (2004). Born with the chip. Library Journal, 129(8), 34-37.
4. Cox E. L. (2015) Designing Books for Tomorrow's Readers: How Millennials Consume Content. — URL : <https://publishingperspectives.com/wp-content/uploads/2015/04/White-Paper-How-Millennials-Consume-Content.pdf> (accessed 23/01/2017).
5. Perrin A. (2016) Book Reading 2016. — URL : <http://www.pewinternet.org/2016/09/01/book-reading-2016/> (accessed 23/01/2017)
6. Rosenwald M. S. (2015, February 22). Why digital natives prefer reading in print. Yes, you read that right. Retrieved November 06, 2016. — URL : https://www.washingtonpost.com/local/why-digital-natives-prefer-reading-in-print-yes-you-read-that-right/2015/02/22/8596ca86-b871-11e4-9423-f3d0a1ec335c_story.html

Редька Н. Д.,
студентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

СПЕЦИФІКА ЕСЕЮ ЯК ХУДОЖНЬО-ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ЖАНРУ

Серед багатьох журналістських жанрів (а особливо – художньо-публіцистичних) чи не найбільш динамічно в останні два десятиліття розвивається есе, без якого нині складно уявити черговий випуск поважного суспільно-політичного тижневика або масової інформаційно-розважальної газети. Звісно, в українській публіцистиці есеїстика була представлена і раніше, зокрема в період національного відродження 1917–1920 рр., однак саме у 1990–2000 рр. жанр вийшов на лідерські позиції і став помітним явищем у журналістиці, літературі, культурології, філософській думці.

За М. Епштейном, есеїзм – це жанрова форма «слабкого знання», що визнає свою приблизність, але може точніше відбивати

приблизність, плинність, випадковість людського існування, ніж сильне, натреноване, «дисциплінарне» знання [5, 127].

Поширення есеїстичного принципу мислення на інші жанри і типи творчості дослідник називає «есеїзацією», а сукупність її проявів, як цілісний культурний феномен, – «есеїзмом». На думку науковця, есеїзм воз'єднує дезінтегровані частини культури, залишаючи між ними простір гри, іронії, рефлексії, відстороненості, рішуче ворожі догматичності міфологій, заснованих на авторитеті. Він називає есеїста «професіоналом дилетантського жанру», «майстром «творів із вільної теми», представником словесності як такої» [5, 132].

Г'ю Голман подає уявлення західної гуманітаристики про есей як про один з чотирьох родів літератури поряд з прозою, поезією та драмою. Згідно з його позицією, думка есеїста «про якусь проблему важить більше, ніж сама проблема, і його передача свого ставлення становить суть усього твору».

Жанротвірними ознаками есе є: особистісний характер мотивації, сприйняття й висвітлення предмета зображення, що дозволяє побачити нове в знайомому; особливий спосіб репрезентації предмета мовлення за допомогою асоціативно-емоційної структурної основи; можливість виходу в загальнокультурний контекст фонових знань адресата; невимушеність потоку мовлення – вільна асоціативна композиція; підвищена модальність тексту як відбиття суб'єктивності тих чи інших авторських характеристик.

До провідних українських есеїстів відносимо Володимира Винниченка, Євгена Маланюка, Юрія Липу, Уласа Самчука, Юрія Шереха [2, 249].

Л. Кайда вважає, що «авторське «я» в есе – від реальної особистості, котра висловлює свою позицію в ораторській формі, розширюється до властивого художній літературі «образу автора». Дослідниця вказує на есеїстичну «ілюзію спонтанності», де «функціональна єдність твору настільки цілісна, що створює ефект живого спілкування читача з автором» [1, 47].

Публіцистична есеїстика (Ю. Андрухович, О. Забужко, М. Рябчук) зосереджує увагу на оперативних актуальних питаннях сьогодення. Її активізація спостерігається в переломні історичні моменти і йде на спад, коли ситуація стабілізується. Запит на публіцистичну, гостру й актуальну есеїстику детермінований зростанням громадянської зрілості суспільства, що не вдовольняється лише інформаційно-розважальним продуктом і потребує глибшого інтелектуального аналізу дійсності [3, 395].

Достатньо помітне місце з-поміж інших різновидів посідає власне літературна (белетристична) есеїстика, в царині якої пра-

цюють насамперед письменники (Ю. Андрухович, Т. Прохасько, В. Неборак, К. Москалець, Є. Пашковський, В. Шкляр). Популярність есею серед письменників зумовлена потребою реалізації в нових жанрах, прагненням до експериментів із новими формами. Белетристична есеїстика перетинається зі щоденниково-мемуарною прозою і подорожніми нотатками.

Сучасна українська есеїстика демонструє широку проблемно-тематичну палітру, охоплюючи практично всі сфери суспільного життя. Есеїстика – це пластичний, не скутий жорсткими рамками жанр, для якого характерні взаємні переходи і взаємне збагачення, тому виділяючи той чи інший жанровий різновид, слід виокремлювати центральну, домінуючу ознаку, яку доповнюють інші.

Сучасні есеїсти регулярно аналізують і внутрішню українську проблематику, що пов'язана з політичними перипетіями, національною ідентичністю, мовним питанням. Для Ю. Андруховича, О. Забужко та М. Рябчука характерний глибокий підхід до осмислення цих тем, який відзначається оригінальністю висловлених думок, вишуканою стилістичною формою і дискусійним характером. Есеїсти достатньо критично оцінюють сучасний стан справ у державі, проте у їхніх не однобоких текстах зберігається компонент онтологічного оптимізму [4, 13].

Так, есе Юрія Андруховича – це роздуми на різноманітні теми. При цьому дуже часто він ділиться зі своїм читачем дуже особистим, наприклад, своїми сумнівами. Ставлячи різні питання, Андрухович намагається знайти на них відповіді, досліджує, експериментує.

У культурологічній есеїстиці головна увага зосереджена безпосередньо на аналізі явищ культури – літератури, кіно, театру, малярства. Саме це, в першу чергу, є предметом відображення, а не лише суб'єктивні думки публіциста (І. Дзюба, Л. Костенко, О. Пахльовська, В. Скуратівський, Л. Ушкалов). Цей жанровий різновид нерідко висвітлює дискусії про шляхи модернізації української культури та її інтеграцію в європейський і світовий контексти, пропонуючи публіцистичну полеміку між адептами різних цивілізаційних концепцій розвитку. Особливим (і новим) виявом культурологічної есеїстики є кулінарний есей, в якому культура й ментальність різних народів пізнається через їхні гастрономічні уподобання і традиції [1, 96].

Сучасна українська есеїстика відзначається глибокою інтертекстуальністю, що допомагає охопити широку читацьку аудиторію.

Отже, апеляція до творів сучасників свідчить про те, що українська есеїстика є відкритою системою, що уможливорює появу дискусій, продукування інших текстів і формулювання нових смислів. Завдяки жанровій еластичності і плюралізові есеїстика включає в себе компоненти елітарної і масової культури, вирізняється мовностилістичною поліфонією та інтертекстуальною нюансованістю, пропонуючи реципієнтові нову якість художньо-публіцистичного тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Квіт С. Есеїстичний семінар : метод, матеріали до курсу «Основи герменевтики» / С. Квіт. – К., 2004. – 225 с.
2. Літературознавчий словник-довідник / Р. Гром'як, Ю. Ковалів та ін. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – С. 249–250.
3. Садикова Л. И. Загальна характеристика жанру есе / Л. И. Садикова // Нариси досліджень у галузі гум. наук в педвузі. Зб. – Горлівка : ГДПІМ, 1997. – С. 392–396.
4. Стеблина Н. О. Сучасна українська письменницька публіцистика у варіанті виступів О. Забужко, Т. Прохаська, Ю. Андруховича : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунік. / Н. О. Стеблина. – К., 2011. – 19 с.
5. Эпштейн М. В. Законы свободного жанра (эссеистика и эссеизм в культуре Нового времени) / М. В. Эпштейн // Вопросы литературы. – 1987. – № 7. – С. 120–152.

Смагула Я. А.,
магістрантка,

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ЕСЕЇСТИКА ВОЛОДИМИРА БАЗИЛЕВСЬКОГО: ПРОБЛЕМАТИКА ТА АВТОРСЬКА ПОЗИЦІЯ

В сучасній українській журналістиці серед багатьох жанрів, а особливо художньо-публіцистичних, найбільш динамічно розвивається жанр «есе». Сьогодні до цього жанру в своїй творчості звертаються такі популярні письменники як Юрій Андрухович, Оксана Забужко, Микола Рябчук, Василь Скуратівський, Оксана Пахльовська, Ярослав Грицак, Костянтин Москалець, Володимир Базилевський та інші. Крім цього, одним з головних напрямків сучасних наукових досліджень стає українська есеїстика. Проблеми, які нині розглядають вчені стосуються генези жанру,